

Pensioenaansprakenstatistiek 2017 Verantwoording en beschrijving resultaten

Dennis Woestenburg

Januari 2020

Samenvatting *Het CBS maakt een pensioenaansprakenstatistiek (PAS) die vanaf verslagjaar 2015 wordt samengesteld op basis van een integrale, verplichte, uitvraag bij pensioenuitvoerders op BSN-niveau. Het CBS vraagt jaarlijks een kopie op van de gegevens die pensioenuitvoerders via het Pensioenregister ter beschikking stellen aan hun deelnemers. De statistiek bevat de tweede pijler aanspraken op levenslang ouderdomspensioen zoals die voor een persoon zichtbaar zijn via de website www.mijnpensioenoverzicht.nl. Het gaat om aantallen en bruto jaarbedragen, gemeten aan het einde van het verslagjaar. De gegevens worden uitgevraagd op aansprakenniveau. Een persoon kan meerdere pensioenaanspraken hebben. In de PAS worden de cijfers op beide niveaus berekend, dus voor alle individuele aanspraken, maar ook op persoonsniveau, waarbij alle aanspraken die één persoon heeft opgebouwd of opbouwt worden samengevoegd.*

Deze notitie beschrijft de PAS-data van verslagjaar 2017, waarbij een vergelijking wordt gemaakt met 2016 en 2015. De belangrijkste resultaten kunnen worden samengevat in één overzicht.

<i>2e pijler levenslang ouderdomspensioen</i>	<i>Aantal x 1 000</i>	<i>Gemiddeld opgebouwd ouderdomspensioen (bruto per jaar)</i>	<i>Gemiddeld te bereiken ouderdomspensioen (bruto per jaar)</i>
Aanspraken			
2017	18 467	€ 2 900	€ 5 800
2016	17 860	€ 3 000	€ 5 900
2015	15 600	€ 3 200	€ 6 400
Personen			
2017	9 965	€ 5 400	€ 10 700
2016	9 794	€ 5 500	€ 10 800
2015	9 309	€ 5 400	€ 10 700

CBS Den Haag
Henri Faasdreef 312
2492 JP Den Haag
Postbus 24500
2490 HA Den Haag
+31 70 337 38 00

www.cbs.nl

projectnummer 303958
SES-SOZ
Januari 2020

kennisgeving De in dit rapport weergegeven opvattingen zijn die van de auteur(s) en komen niet noodzakelijk overeen met het beleid van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	5
1.1	Achtergrond van de Pensioenaansprakenstatistiek	5
1.2	Leeswijzer	6
2.	Dataverzameling	7
2.1	Bronnen, populatie	7
2.2	Proces van dataverzameling en -verwerking	7
3.	Resultaten	12
3.1	Pensioenaanspraken	12
3.2	Personen met pensioenaanspraken	24
3.3	Samenvattend: pensioenoverzicht Nederland	41

1. Inleiding

1.1 Achtergrond van de Pensioenaansprakenstatistiek

Het CBS maakt het mogelijk dat maatschappelijke debatten gevoerd worden op basis van feitelijke, betrouwbare en samenhangende statistische informatie. Eén van die debatten gaat over de toekomst van de Nederlandse pensioenen en het pensioenstelsel. Gezien de vergrijzing in Nederland en het debat over de pensioenen is het onderwerp ‘pensioenaanspraken’ relevant en actueel. De betaalbaarheid van de inkomens na de AOW-leeftijd en het inkomen na pensionering zijn belangrijke vraagstukken. De overheid (beleid), de wetenschap en de pensioensector zelf (praktijk) hebben feiten nodig om dat debat goed te kunnen voeren. Daarom maakt het CBS een pensioenaansprakenstatistiek (PAS) voor beleid, praktijk en wetenschap.

De Pensioenaansprakenstatistiek wordt gefinancierd door het ministerie van SZW. Ook de Pensioenfederatie, het Verbond van Verzekeraars en de Autoriteit Financiële Markten (AFM) onderschrijven het belang van de Pensioenaansprakenstatistiek voor de sector, de deelnemers en de politiek.

Het Nederlandse pensioenstelsel bestaat uit drie pijlers. De eerste pijler is de AOW, de tweede pijler is het arbeidsgerelateerde collectieve ouderdomspensioen en de derde pijler is het kapitaal dat ontstaat door individuele pensioenopbouw. Het CBS verzamelt in de PAS gegevens over de aanspraken op levenslang ouderdomspensioen in de tweede pijler.

Het CBS publiceert sinds 2005 kerncijfers over pensioenaanspraken op StatLine.¹ Vanaf verslagjaar 2015 worden de gegevens verzameld middels een nieuwe, verbeterde methode.

¹ StatLinetabel ‘Pensioenaanspraken van personen; kerncijfers’
<https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/71763ned/table?ts=1544105623858>

1.2 Leeswijzer

Deze notitie is met name een beschrijving van de PAS-data met betrekking tot levenslang ouderdomspensioen over 2017 en illustreert dat de PAS met veel andere CBS-gegevens gecombineerd kan worden.

Na informatie over de wijze van dataverzameling (hoofdstuk 2), worden in hoofdstuk 3 cijfers over de pensioenopbouw in Nederland gepresenteerd. Hierbij gaat het om opgebouwde en op te bouwen aanspraken op levenslang arbeidsgerelateerd ouderdomspensioen. De dataset over 2017 wordt beschreven op zowel aanspraken- als persoonsniveau. Daarbij wordt een vergelijking gemaakt met de resultaten over 2016 en 2015. Omdat pensioenaanspraken gerelateerd zijn aan het inkomen en de loopbaan van een persoon, hebben verschillende demografische groepen in verschillende mate pensioenaanspraken. Deze notitie toont daarom de verdeling van de aanspraken naar o.a. geslacht, leeftijd, burgerlijke staat, persoonlijk inkomen en migratieachtergrond.

2. Dataverzameling

Met behulp van wetgeving is de weg vrij gemaakt om vanaf verslagjaar 2015 data voor de PAS te verzamelen via pensioenuitvoerders (pensioenfondsen en –verzekeraars).² Dit betekent dat pensioenuitvoerders verplicht zijn om pensioenaansprakengegevens aan het CBS te leveren en dat het CBS gemachtigd is om deze gegevens op BSN-niveau uit te vragen.

2.1 Bronnen, populatie

Het CBS vraagt jaarlijks een kopie op van de gegevens op BSN-niveau die pensioenuitvoerders via het Pensioenregister ter beschikking stellen aan hun deelnemers. Het gaat om de tweede pijler pensioenaanspraken zoals die voor een persoon zichtbaar zijn via de website www.mijnpensioenoverzicht.nl. De gegevens waarom het CBS vraagt, zijn conform de richtlijnen van de Stichting Pensioenregister (SPR)³ en worden volgens hetzelfde format opgevraagd. Het betreft zowel uitkerings- als premieovereenkomsten. Het CBS berekent niets zelf, maar neemt de gegevens over zoals die door de pensioenuitvoerders worden aangeleverd. In geval van een premieovereenkomst is niet bekend hoe is omgerekend van vermogen naar uitkeringen en of dit op uniforme wijze is gebeurd.

De populatie voor de PAS omvat voornamelijk alleen de levenslange ouderdomspensioenaanspraken in de tweede pijler die in Nederland worden opgebouwd bij alle pensioenfondsen en –verzekeraars. Het gaat om aantallen en bruto jaarbedragen per einde van het verslagjaar.

De gegevens worden uitgevraagd op aansprakeniveau. Een persoon kan meerdere pensioenaanspraken hebben. In de PAS worden de cijfers op beide niveaus berekend, dus voor alle aanspraken, maar ook op persoonsniveau, waarbij alle aanspraken die een persoon heeft opgebouwd of opbouwt bij verschillende pensioenuitvoerders worden samengevoegd.

2.2 Proces van dataverzameling en -verwerking

In het najaar van 2018 zijn alle pensioenuitvoerders (PUV's) aangeschreven met het verzoek om de aansprakengegevens, stand ultimo 2017, te leveren aan het CBS. Aan het einde van de zomer 2018 hadden zij reeds een vooraankondiging ontvangen, om hen in staat te stellen voorbereidingen te treffen indien nodig.

2.2.1 Uitvraag

Pensioenuitvoerders zijn in deze notitie pensioenfondsen of –verzekeraars. Bedrijven die voor hen de daadwerkelijke uitvoering van de werkzaamheden verrichten, worden pensioenadministrateurs

² Besluit gegevensverwerking CBS, Artikel 11e. <http://wetten.overheid.nl/BWBR0016060/2016-07-01>.

³ Zie www.pensioenregister.nl.

genoemd. Daarnaast zijn er 'providers'; dit zijn (IT-) bedrijven die de voornoemde uitvoering faciliteren.

De verplichting om pensioenaansprakengegevens te leveren aan het CBS ligt bij het bestuur of de directie van het pensioenfonds of de verzekeraar. De daadwerkelijke aanlevering van gegevens gebeurt veelal door de pensioenadministrateur.

Het CBS heeft de uitvraagbrieven gericht aan het bestuur of de directie van de betreffende pensioenuitvoerder. In de vooraankondiging, ook aan bestuur of directie, was reeds verzocht om ervoor te zorgen dat het verzoek bij de juiste persoon terecht zou komen (bijvoorbeeld de administrateur).

Voor de uitvraag over 2017 zijn 297 pensioenuitvoerders aangeschreven. Dit zijn er meer dan een jaar eerder; dat komt doordat voor het verslagjaar 2016 een aantal pensioenuitvoerders heeft aangeleverd, waarvoor destijds geen uitvraag is gestuurd. Deze zijn voor 2017 wel uitgevraagd. Het aantal van 297 is exclusief de zogenaamde Appa's (pensioenen die vallen onder de Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers). Fondsen die in het buitenland gevestigd zijn, nemen op vrijwillige basis deel aan het Pensioenregister en zijn dus ook op die basis al dan niet opgenomen in de PAS.

Alle pensioenuitvoerders ontvingen een brief met een unieke inlogcode, waarmee zij hun gegevens via een beveiligde internetverbinding konden uploaden naar het CBS.

Specifieke informatie over het inrichten van het databestand, het format waarin de gegevens aangeleverd dienden te worden, etc. was te vinden op de website van het CBS (www.cbs.nl/pensioen). Via deze website kon ook aanvullende informatie worden gedownload (een toelichting bij de bestandsaanlevering en voorbeelden van gegevensbestanden).

2.2.2 (Non) respons

De 297 aangeschreven pensioenuitvoerders hebben op drie na allemaal gerespondeerd.⁴ Daarnaast hebben 9 pensioenuitvoerders aangeleverd, waarvoor geen uitvraag gedaan was. Totaal aantal pensioenuitvoerders die gerespondeerd hebben, komt dan op 303 pensioenuitvoerders. Van deze 303 heeft een aanzienlijk aantal pensioenuitvoerders aangegeven te zijn geliquideerd en de pensioenaanspraken te hebben overgeheveld. Uiteindelijk hebben 267 PUV's daadwerkelijk aanspraken aangeleverd.

Dataleveringen

De pensioenaansprakengegevens komen bij het CBS binnen op BSN-niveau. Conform de CBS-richtlijnen worden de data na binnenkomst bij het CBS gepseudonimiseerd. Dat houdt in dat direct identificerende gegevens (in dit geval het BSN) verwijderd worden. Het BSN wordt vervangen door een pseudosleutel, een uniek CBS-nummer (RIN, Random Identificatie Nummer). Statistisch onderzoek wordt altijd uitgevoerd op deze gepseudonimiseerde gegevens. Met behulp van het RIN is het wel mogelijk om meerdere bij het CBS aanwezige datasets aan elkaar te koppelen.

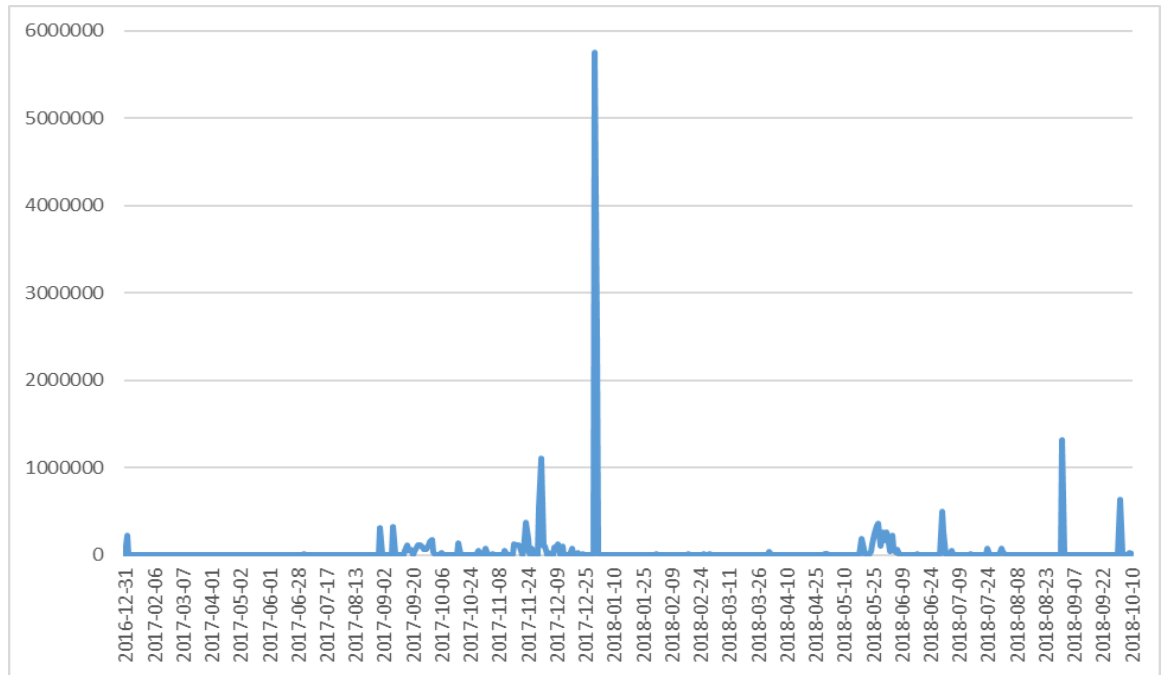
2.2.3 Peildatum

De pensioenuitvoerders is gevraagd om gegevens aan te leveren met peildatum eind 2017. Het aandeel dat gegevens aanleverde met een peildatum vóór 15 december 2017 bedraagt 29 procent (uitvraag 2016 24%). Bij 40 procent van de leveringen lag de peildatum tussen 15 december 2017 en 15 januari 2018 (uitvraag 2016 54%). De overige 30% had een peildatum die na 15 januari 2018 lag (uitvraag 2016 21%). Een deel van de pensioenuitvoerders die gegevens leverden met een peildatum die in de uitvraagperiode ligt (augustus 2018 - januari 2019), had niet de mogelijkheid om historische informatie te verschaffen. Zij konden uitsluitend actuele ('live') informatie leveren. De verwachting is dat dit in de toekomst voor steeds meer pensioenuitvoerders zal gelden. Om aan te sluiten bij de uitvoeringspraktijk, zal het uitvraagmoment van de PAS in de toekomst idealiter op de peildatum moeten liggen. Het streven is om het uitvraagmoment ieder jaar dichterbij de peildatum te laten plaatsvinden, ofwel om de uitvraag te vervroegen. Daardoor zal naar verwachting de peildatum van alle gegevensleveringen in steeds hogere mate op één moment komen te liggen.

Onderstaande figuur toont de verdeling van de peildatums van de dataleveringen op het niveau van records met aansprakengegevens.

⁴ Waaronder de pensioenregelingen van enkele internationale bedrijven, die de pensioenuitvoering voor meerdere vestigingen in verschillende landen hebben ondergebracht in een internationaal Europees pensioenfonds, gevestigd in België.

Figuur 2.1 Verdeling peildatum pensioenaansprakengegevens 2017

In het PAS-2017-databestand is niet gecorrigeerd voor datums die afwijken van het gevraagde peilmoment.

2.2.4 Totaalbestand PAS 2017

Het totaalbestand voor de PAS 2017 bevat ruim 20 miljoen records. Dit betreft uitsluitend aanspraken op levenslang ouderdomspensioen. In de tabel 'Arbeidsgerelateerd ouderdomspensioen' op CBS StatLine⁵ wordt dit aantal verder uitgesplitst; naar actieve en niet-actieve aanspraken, soort pensioenregeling (uitkerings- of premieovereenkomst) en type pensioenuitvoerder (bedrijfstaking- of ondernemingspensioenfondsen, pensioenverzekeraar of overige pensioenuitvoerder). Voor elke subgroep wordt naast het aantal aanspraken ook het totale bruto jaarbedrag aan opgebouwd c.q. te bereiken ouderdomspensioen gegeven.

De aantallen in de hiernavolgende tabel komen overeen met de gegevens op StatLine.

⁵ StatLinetabel 'Arbeidsgerelateerd ouderdomspensioen; aanspraken, uitvoerders, regelingen'
<https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/84184NED/table?ts=1575365320836>

Tabel 2.1 Aanspraken op levenslang ouderdomspensioen 2017 conform StatLine

	Aantal	Aandeel
Pensioenaanspraken 2017	20 492 590	100%
Actief	7 411 580	36%
Niet-actief	13 081 010	64%
Uitkeringsovereenkomst	15 900 920	78%
Premieovereenkomst	4 591 670	22%

Ten behoeve van deze notitie is een aantal keuzes gemaakt waardoor de gegevens in het vervolg van deze notitie niet overeenkomen met StatLine:

- Wanneer een persoon meerdere pensioenaanspraken had bij één pensioenuitvoerder, zijn deze samengevoegd en zijn de bedragen gesommeerd. Waar het in het vervolg van deze notitie gaat over het aantal pensioenaanspraken, wordt dus feitelijk één aanspraak per persoon per pensioenuitvoerder geteld. In de StatLinetabel worden deze aanspraken niet samengevoegd. Hierdoor is het aantal aanspraken in deze notitie bijna tien procent lager dan op StatLine.
- Verder zijn personen die ultimo 2017 ouder waren dan de toen geldende AOW-leeftijd (65 jaar en negen maanden) buiten de analyses gehouden. Dit betreft minder dan een half procent van de aanspraken. Bij een ander klein deel van de aanspraken (ruim een half procent) is de leeftijd van de betreffende persoon niet bekend. Dat kan komen doordat gegevens zijn aangeleverd zonder BSN of met een foutief BSN. Deze aanspraken zijn wel meegenomen in de analyses.

Door deze keuzes zijn de resultaten vergelijkbaar met de cijfers in de notitie 'PAS 2016' en 'PAS 2015'. Het databestand PAS 2017 waarop deze notitie is gebaseerd bevat ruim 18,5 miljoen aanspraken van bijna 10 miljoen unieke personen.

3. Resultaten

Dit hoofdstuk beschrijft eerst de resultaten van de PAS 2017 op aansprakenniveau en vervolgens op persoonsniveau. Het pretendeert niet een volledige inhoudelijke analyse van de data te geven; het gaat met name om het beschrijven van de beschikbare gegevens. De gegevens betreffen aantallen en bruto jaarbedragen van opgebouwd en te bereiken levenslang ouderdomspensioen per einde van het verslagjaar.

Het te bereiken pensioen is de som van de opgebouwde aanspraak en wat er nog kan worden opgebouwd tot de pensioenrichtleeftijd. Bij het te bereiken pensioen is aangenomen dat de deelnemer tot aan de pensioenrichtleeftijd doorwerkt, zonder onderbreking wegens bijvoorbeeld werkloosheid of arbeidsongeschiktheid, en zonder rekening te houden met veranderingen in deeltijdfactor of promotie.

De cijfers in dit hoofdstuk zijn afgerond. Daardoor kan het voorkomen dat de som van de delen niet altijd precies optelt tot het totaal. In de beschrijvende analyses in dit hoofdstuk zijn (aanspraken van) personen boven de AOW-leeftijd (in 2017 was dat 65 jaar en 9 maanden) buiten beschouwing gelaten.⁶

3.1 Pensioenaanspraken

Een pensioenaanspraak is het brutobedrag dat de deelnemer jaarlijks, levenslang, ontvangt vanaf pensionering. In deze notitie gaat het daarbij om aanspraken per persoon per pensioenuitvoerder. Ofwel, een persoon heeft niet meer dan één (eventueel samengevoegde) aanspraak bij een pensioenuitvoerder, maar kan wel meerdere aanspraken hebben bij verschillende pensioenuitvoerders.

Het databestand van de PAS 2017 omvat bijna 18,5 miljoen aanspraken op levenslang ouderdomspensioen. De PAS 2016 betrof 17,9 miljoen (2015 15,6) aanspraken. Deze toename van het aantal aanspraken is niet zozeer toe te schrijven aan een werkelijke toename, maar aan het feit dat de aanlevering van de aanspraken door de jaren heen completer wordt.

Onderstaande tabel bevat de bedragen die gemoeid zijn met de 18,5 miljoen pensioenaanspraken in de PAS 2017 en ter vergelijking ook de bedragen behorend bij de 17,9 en 15,6 miljoen aanspraken die geteld werden in de PAS 2016 en 2015.

⁶ Vooral nog bevat de statistiek (vrijwel) alleen personen tot de AOW-leeftijd. Deelnemers aan pensioenregelingen kunnen echter opbouwen tot de pensioenrichtleeftijd, die hoger ligt. Hier valt dus een gat. In de toekomst zal de statistiek in principe ook uitkeringen van gepensioneerde deelnemers bevatten.

Tabel 3.1 Bedragen op basis van aanspraken op levenslang ouderdomspensioen, 2015-2017

	Totaal bedrag (bruto per jaar)	Gemiddeld bedrag (bruto per jaar)	Mediaan bedrag (bruto per jaar)	Scheefheid van de verdeling
Opgebouwd OP				
2017 (n=18,5 miljoen)	€ 54,0 miljard	€ 2 900	€ 500	5,9
2016 (n=17,9 miljoen)	€ 54,1 miljard	€ 3 000	€ 600	6,5
2015 (n=15,6 miljoen)	€ 50,4 miljard	€ 3 200	€ 600	6,6
Te bereiken OP				
2017 (n=18,5 miljoen)	€ 106,4 miljard	€ 5 800	€ 1 000	3,1
2016 (n=17,9 miljoen)	€ 106,2 miljard	€ 5 900	€ 1 100	3,3
2015 (n=15,6 miljoen)	€ 99,6 miljard	€ 6 400	€ 1 300	3,3

In 2017 is een vergelijkbaar aantal aanspraken en hoogte van bedragen te zien als in 2016. De scheefheid van de verdeling is iets afgenomen.

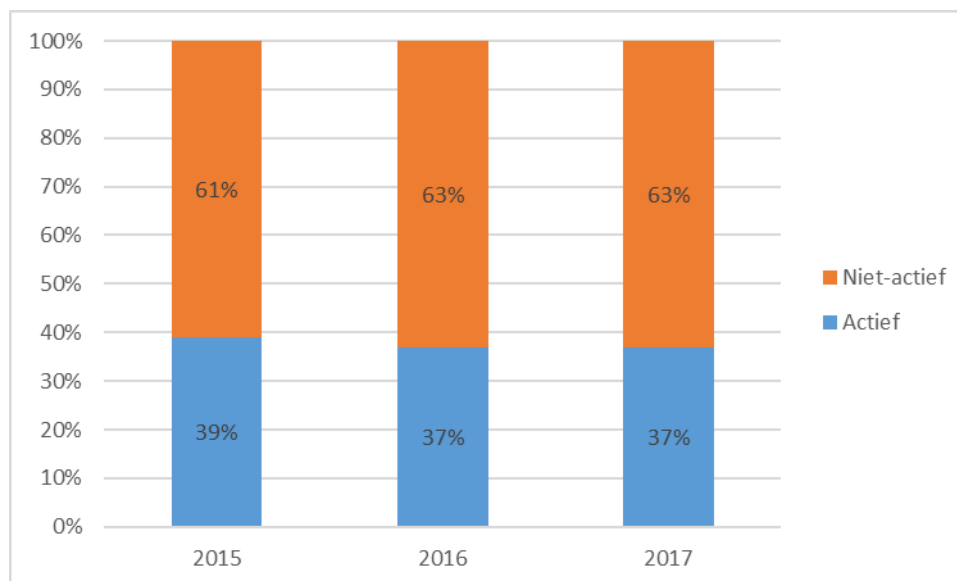
In de hiernavolgende subparagrafen worden de pensioenaanspraken uitgesplitst naar achtereenvolgens deelnemerstatus (actief of niet-actief), type pensioenuitvoerder, omvang van de pensioenuitvoerder gemeten in aantal aanspraken en pensioenmethodiek (uitkeringsovereenkomst/ 'defined benefit' of premieovereenkomst/ 'defined contribution').

3.1.1 Deelnemerstatus

Met 'deelnemerstatus' wordt bedoeld op de status van de pensioenaanspraak. Die kan actief of niet-actief zijn. Wanneer een aanspraak actief is, betekent dit dat er op het peilmoment pensioen wordt opgebouwd. Bij een niet-actieve (of slapende) aanspraak gaat het om pensioen dat in het verleden is opgebouwd en waarvoor geen geld meer wordt ingelegd.

In 2015 was van alle 15,6 miljoen pensioenaanspraken 39 procent (6,2 miljoen aanspraken) actief. De overige 9,4 miljoen aanspraken (61 procent) waren niet actief. In 2016 was het aantal actieve aanspraken 6,6 miljoen, het aantal niet-actieve aanspraken is 11,2 miljoen. De verhouding actief/niet-actief is in 2016 iets gewijzigd: 37 versus 63 procent. In 2017 is het aantal actieve aanspraken 6,8 miljoen en niet actief 11,7 miljoen. Hiermee blijft de verhouding gelijk aan die in 2016.

Figuur 3.1 Verdeling pensioenaanspraken naar deelnemerstatus, 2015, 2016 en 2017

Bij de actieve aanspraken gaat het om de volgende bedragen:

Tabel 3.2 Bedragen op basis van actieve aanspraken op levenslang ouderdomspensioen, 2015-2017

	Totaalbedrag (bruto per jaar)	Gemiddeld bedrag (bruto per jaar)	Mediaan bedrag (bruto per jaar)
Opgebouwd OP			
2017 (n=6,8 miljoen)	€ 37,0 miljard	€ 5 400	€ 2 300
2016 (n=6,6 miljoen)	€ 37,6 miljard	€ 5 700	€ 2 500
2015 (n=6,2 miljoen)	€ 36,0 miljard	€ 5 800	€ 2 700
Te bereiken OP			
2017 (n=6,8 miljoen)	€ 89,5 miljard	€ 13 200	€ 10 300
2016 (n=6,6 miljoen)	€ 89,8 miljard	€ 13 500	€ 10 400
2015 (n=6,2 miljoen)	€ 85,3 miljard	€ 13 800	€ 10 800

Zoals de volgende tabel laat zien, is bij de niet-actieve aanspraken de hoogte van de reeds opgebouwde en de te bereiken bedragen gelijk.

Tabel 3.3 Bedragen op basis van niet-actieve aanspraken op ouderdompensioen, 2015-2017

	Totaalbedrag (bruto per jaar)	Gemiddeld bedrag (bruto per jaar)	Mediaan bedrag (bruto per jaar)
Opgebouwd OP			
2017 (n=11,7 miljoen)	€ 17,0 miljard	€ 1 500	€ 300
2016 (n=11,2 miljoen)	€ 16,5 miljard	€ 1 500	€ 300
2015 (n=9,4 miljoen)	€ 14,4 miljard	€ 1 500	€ 300
Te bereiken OP			
2017 (n=11,7 miljoen)	€ 17,0 miljard	€ 1 500	€ 300
2016 (n=11,2 miljoen)	€ 16,5 miljard	€ 1 500	€ 300
2015 (n=9,4 miljoen)	€ 14,4 miljard	€ 1 500	€ 300

Waardeoverdracht kleine niet-actieve pensioenaanspraken

Op 21 november 2017 is het wetsvoorstel Waardeoverdracht klein pensioen aangenomen door de Tweede Kamer. Dit wetsvoorstel regelt dat niet-actieve kleine pensioenaanspraken (onder de afkoopgrens, in 2017 minder dan 467,89 euro per jaar, met jaarlijkse indexatie) kunnen worden samengevoegd tot één groter pensioen. Zo behouden werknemers met meerdere kleine pensioenen hun aanspraak voor een goede oudedagsvoorziening. In het wetsvoorstel wordt het recht op afkoop vervangen door een recht op automatische waardeoverdracht. Door de wetwijziging is het vanaf 2019 voor pensioenuitvoerders eenvoudiger om kleine pensioenen samen te voegen. Het kleine niet-actieve pensioen wordt niet afgekocht, maar gaat over naar de volgende pensioenuitvoerder. Als er geen actieve pensioenuitvoerder is, dan wordt het overgeheveld naar de pensioenuitvoerder met de hoogste aanspraak. Verder regelt het wetsvoorstel dat hele kleine pensioenaanspraken (kleiner dan of gelijk aan twee euro per jaar) mogen vervallen.

Uit de data van de PAS kan een indruk worden gegeven om hoeveel aanspraken het gaat bij de waardeoverdracht van kleine pensioenen⁷. De hiernavolgende tabel toont dat het aandeel kleine, niet-actieve aanspraken groot is: eind 2017 had 56 procent een waarde van '>2 tot 468 euro'. Vier procent van alle niet-actieve aanspraken zou komen te vervallen omdat de waarde twee euro of minder was.

⁷ Hierbij wordt voor het gemak voorbijgegaan aan de wettelijke afspraak dat het recht op automatische waardeoverdracht van kleine pensioenen die zijn ontstaan vóór 1 januari 2018 pas ingaat op 1 januari 2020. Het recht op automatische waardeoverdracht van kleine pensioenen ontstaan na 1 januari 2018 (vervangt het recht op tussentijdse afkoop) gaat in op 1 januari 2019.

Tabel 3.4 Niet-actieve pensioenaanspraken 2015-2017 die in aanmerking zouden komen voor waardeoverdracht

Bedrag (bruto per jaar)	2015		2016		2017	
	Aantal aanspraken x 1 000	Percentage	Aantal aanspraken x 1 000	Percentage	Aantal aanspraken x 1 000	Percentage
Tot en met 2 euro	279	3%	359	3%	453	4%
>2 euro tot afkoopgrens	5 288	56%	6 385	57%	6 528	56%
afkoopgrens tot 1 000 euro	1 233	13%	1 439	13%	1 500	13%
1 000 tot 5 000 euro	1 930	20%	2 228	20%	2 332	20%
5 000 tot 15 000 euro	569	6%	652	6%	690	6%
15 000 tot 30 000 euro	110	1%	125	1%	126	1%
30 000 tot 60 000 euro	28	<1%	31	<1%	30	<1%
>60 000 euro	5	<1%	5	<1%	4	<1%
Totaal	9 441	100%	11 223	100%	11 664	100%

3.1.2 Type pensioenuitvoerder

Er worden zes verschillende soorten pensioenuitvoerders onderscheiden.

1. Bedrijfstakpensioenfondsen

Dit is een pensioenfondsen van werkgevers uit één bepaalde bedrijfstak. Deelname aan een bedrijfstakpensioenfondsen volgt uit de Wet verplichte deelneming in een bedrijfstakpensioenfondsen 2000. Voorbeelden van bedrijfstakpensioenfondsen zijn het Stichting Bedrijfstakpensioenfondsen voor de Bouwnijverheid (bouwsector), het Algemeen Burgerlijk Pensioenfondsen (voor overheid en onderwijs) en Pensioenfondsen Zorg en Welzijn (voor de zorgsector).

2. Ondernemingspensioenfondsen

Een onderneming of instelling die niet onder een bedrijfstakpensioenfondsen valt, kan zelf een pensioenfondsen oprichten. Multinationals zoals Shell, Unilever en Ahold hebben vaak een eigen pensioenfondsen. Het fonds staat los van de onderneming, zodat bij financiële problemen van de onderneming de pensioenen geen gevaar lopen.

3. Beroepspensioenfondsen

Er zijn ook beroepspensioenregelingen. Dit zijn specifieke regelingen voor één bepaalde beroepsgroep, bijvoorbeeld huisartsen en medisch specialisten. Deelname aan een beroepspensioenregeling is vaak verplicht.

4. Algemeen pensioenfondsen (APF)

Sinds 2016 kent Nederland deze vorm van pensioenuitvoering. Een APF kan het pensioen uitvoeren van meerdere werkgevers tegelijk, maar kan ook de pensioenuitvoering overnemen van andere pensioenfondsen, bijvoorbeeld als deze stoppen te bestaan en 'liquideren'.

5. Pensioenverzekeraar

Ondernemers die niet verplicht zijn zich aan te sluiten bij een pensioenfonds, kunnen het pensioen van hun werknemers regelen bij een verzekeraar. Dat moet wel een wettelijk erkende verzekeraar zijn. Ondernemers kunnen ook kiezen voor een buitenlandse verzekeraar. Voorwaarden zijn dat het een Europese onderneming is, de onderneming beschikt over een vergunning in het land van herkomst én de onderneming in Nederland geregistreerd is.

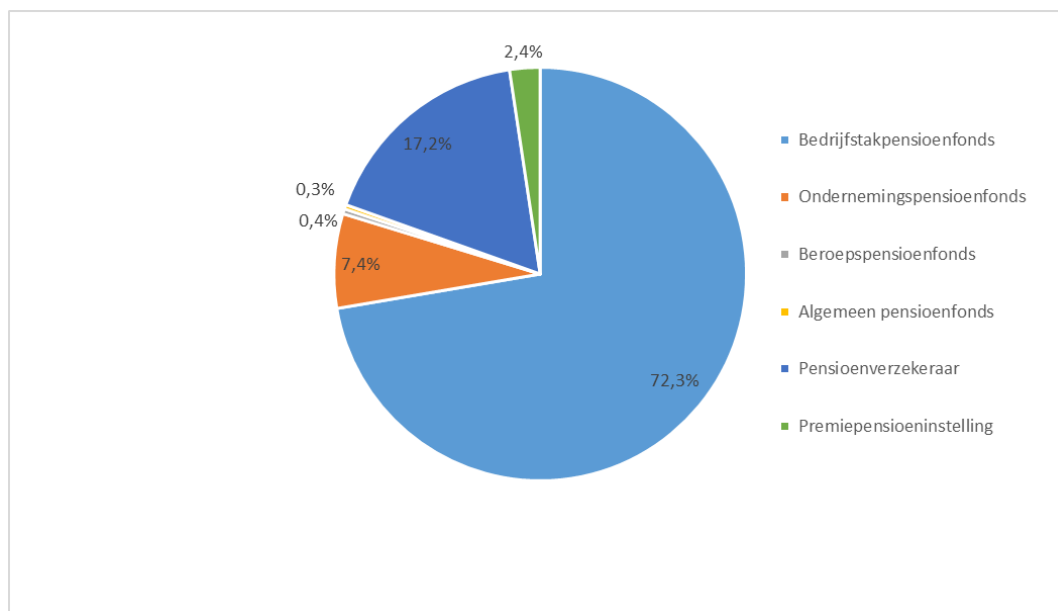
6. Premiepensioeninstelling (PPI)

Een PPI is een pensioenuitvoerder in Nederland, naast verzekeraars en pensioenfondsen, die pensioenregelingen uitvoert en pensioenvermogen opbouwt, maar niet zelf de risico's (b.v. overlijden, arbeidsongeschiktheid en 'langer leven dan statistisch verwacht') draagt. De PPI legt zich op de Nederlandse markt toe op de uitvoering van collectieve beschikbare premieregelingen ('defined contribution') in de tweede pijler, aanvullend op de AOW. Collectieve beschikbare premieregelingen hebben als kenmerk dat het op te bouwen pensioenkapitaal mede afhankelijk is van het resultaat van de gekozen beleggingen. De uitkeringen die ingaan vanaf de pensioendatum zijn afhankelijk van de rentestand. De PPI biedt de mogelijkheid om uitvoering van pensioenregelingen over de landsgrenzen heen mogelijk te maken. Voor bedrijven met vestigingen in meerdere landen biedt dit de mogelijkheid om de uitvoering te centraliseren.

Pensioenen die vallen onder de Appa (Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers) zijn niet opgenomen in de PAS. Fondsen die in het buitenland gevestigd zijn, nemen op vrijwillige basis deel aan het Pensioenregister en zijn dus ook op die basis al dan niet opgenomen in de PAS.

In de volgende figuur is de verdeling van de zes soorten pensioenuitvoerders weergegeven, gebaseerd op het aantal aanspraken in de dataset PAS 2017. Zoals de figuur laat zien, zijn veruit de meeste pensioenaanspraken ondergebracht bij een bedrijfstakpensioenfonds. Dit beeld verschilt nauwelijks van dat voor 2016 en 2015.

Figuur 3.2 Verdeling typen pensioenuitvoerders op basis van aantal aanspraken PAS 2017

Wanneer de verdeling naar type pensioenfonds zou worden gemaakt op basis van het aantal pensioenuitvoerders per type, zouden de ondernemingspensioenfondsden het grootste aandeel vormen (61 procent); zie ook tabel 3.5.

Tabel 3.5 geeft ook een overzicht van het aantal aanspraken per type pensioenuitvoerder en de totaalbedragen opgebouwd en te bereiken ouderdomspensioen (bruto per jaar).

Tabel 3.5 Aanspraken op levenslang ouderdomspensioen naar type pensioenuitvoerder, 2015-2017

	Aantal pensioen-uitvoerders	Aantal aanspraken x 1 000	Totaal opgebouwd pensioen (bruto per jaar) x 1 mln	Totaal te bereiken pensioen (bruto per jaar) x 1 mln
Bedrijfstakpensioenfondsen				
2017	57	13 357	€ 38 515	€ 76 280
2016	59	12 948	€ 38 327	€ 76 325
2015	60	11 682	€ 36 485	€ 72 253
Ondernemingspensioenfondsen				
2017	162	1 364	€ 7 337	€ 12 968
2016	180	1 429	€ 8 152	€ 14 075
2015	186	1 378	€ 8 105	€ 14 285
Beroepspensioenfondsen				
2017	11	72	€ 554	€ 1 176
2016	12	71	€ 559	€ 1 149
2015	12	70	€ 564	€ 1 158
Algemeen pensioenfondsen⁸				
2017	7	63	€ 518	€ 899
2016	4	52	€ 463	€ 772
2015	3	46	€ 433	€ 705
Pensioenverzekeraar				
2017	22	3 172	€ 6 603	€ 12 451
2016	23	3 073	€ 6 288	€ 12 456
2015	22	2 215	€ 4 574	€ 9 898
Premiepensioeninstelling (PPI)				
2017	8	440	€ 435	€ 2 655
2016	8	287	€ 284	€ 1 466
2015	7	210	€ 193	€ 1 347
Totaal				
2017	267	18 467	€ 53 963	€ 106 430
2016	286	17 860	€ 54 073	€ 106 243
2015	290	15 600	€ 50 355	€ 99 645

Voor 2017 springt in het oog dat het aantal ondernemingspensioenfondsen met 10% is afgenomen. Ook het te bereiken en opgebouwd pensioenbedrag dat is ondergebracht bij

⁸ Algemene pensioenfondsen, die pas sinds 2016 bestaan, komen voor in de PAS 2015 doordat aanlevering van gegevens eind 2016 en begin 2017 plaatsvond.

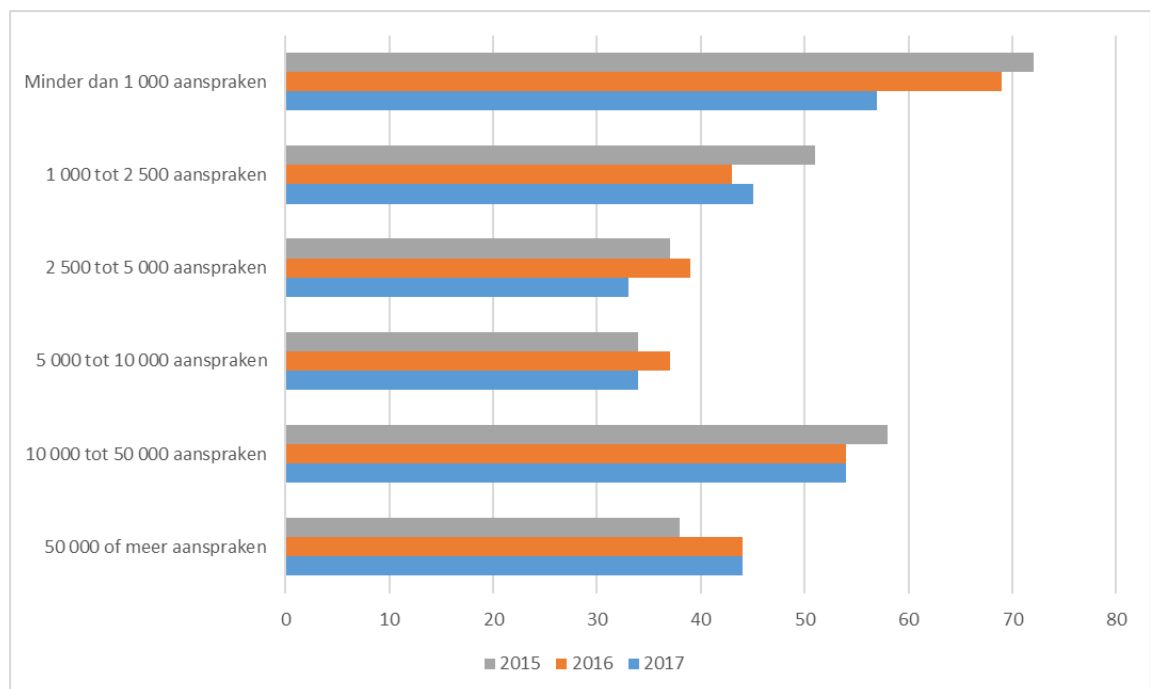
ondernemingspensioenfondsen is met ongeveer dit percentage afgenomen. Daarnaast zijn er in 2017 meer aanspraken ondergebracht bij PPI's.

Wat voor 2016 opvalt, is dat het aantal aanspraken bij pensioenverzekeraars tussen 2015 en 2016 met circa 850 000 is toegenomen. Dit is veroorzaakt door één verzekeraar, die over 2015 incomplete gegevens aangeleverd bleek te hebben.

3.1.3 Omvang pensioenuitvoerder

Op basis van het aantal (actieve plus niet-actieve) aanspraken kunnen de pensioenuitvoerders ook naar omvang worden ingedeeld. Ter illustratie: het aantal aanspraken per pensioenuitvoerder varieert van één tot ruim twee miljoen.

Figuur 3.3 Aantal pensioenuitvoerders op basis van aantal aanspraken PAS, 2015-2017

Uit bovenstaande grafiek blijkt dat het aantal PUV's met minder dan 1 000 aanspraken door de jaren heen langzaam afneemt.

De volgende tabel geeft voor 2015-2017 een overzicht van het aantal aanspraken naar omvang van de pensioenuitvoerder en de totaalbedragen opgebouwd en te bereiken ouderdomspensioen.

Tabel 3.6 Aanspraken op levenslang ouderdomspensioen naar omvang pensioenuitvoerder op basis van aantal aanspraken, 2015-2017

	Aantal pensioen- uitvoerders	Gesommeerd opgebouwd pensioen (bruto per jaar) x 1 mln	Gesommeerd te bereiken pensioen (bruto per jaar) x 1 mln
Maximaal 1 000 aanspraken			
2017	57	€ 246	€ 375
2016	69	€ 286	€ 446
2015	72	€ 277	€ 445
1 000 – 2 500 aanspraken			
2017	45	€ 630	€ 1 074
2016	43	€ 556	€ 963
2015	51	€ 704	€ 1 251
2 500 – 5 000 aanspraken			
2017	33	€ 845	€ 1 572
2016	39	€ 999	€ 1 901
2015	37	€ 932	€ 1 794
5 000 – 10 000 aanspraken			
2017	34	€ 1 348	€ 2 545
2016	37	€ 1 367	€ 2 628
2015	34	€ 1 271	€ 2 522
10 000 – 50 000 aanspraken			
2017	54	€ 6 894	€ 12 549
2016	54	€ 6 852	€ 12 307
2015	58	€ 6 417	€ 12 998
Meer dan 50 000 aanspraken			
2017	44	€ 43 994	€ 88 311
2016	44	€ 44 012	€ 87 998
2015	38	€ 40 753	€ 80 636
Totaal			
2017	267	€ 53 959	€ 106 426
2016	286	€ 54 073	€ 106 243
2015	290	€ 50 355	€ 99 645

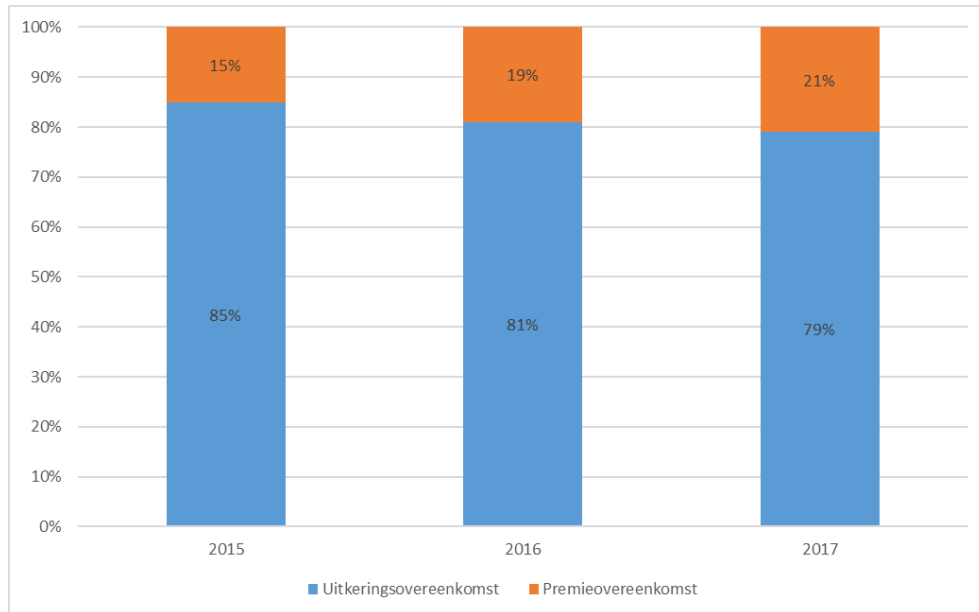
3.1.4 Pensioenmethodiek

De wijze waarop pensioenaanspraken geregeld zijn kent twee varianten. Aanspraken op toekomstige uitkeringen kunnen (in beginsel) gegarandeerd zijn, of niet-gegarandeerd. In Nederland zijn de meeste pensioenregelingen gebaseerd op een klassieke uitkeringsovereenkomst ('defined benefit'). Dit betekent dat de uitkering in relatie tot het verdiende loon vaststaat en het beleggings- en langlevensrisico door het pensioenfonds (gezamenlijke deelnemers) gedragen wordt. Hierbij is de aanspraak op een toekomstige uitkering in beginsel gegarandeerd. Het alternatief is de premieovereenkomst ('defined contribution'). Hierbij staat niet de uitkering vast, maar de premiehoogte of inleg, terwijl de uitkering afhangt van de opbrengst van de beleggingen. Het risico ligt hier dus bij de deelnemer. De laatste jaren komen er steeds meer pensioenregelingen op basis van een premieovereenkomst.

In de door pensioenuitvoerders aangeleverde databestanden is een klein deel (twee procent in 2017) van de aanspraken getypeerd als 'alleenstaandenpensioen'. Dit is een oude, maar nog wel bestaande regeling; tot 1988 kon dit soort pensioen worden opgebouwd. Het is een soort voorwaardelijk pensioen. Als op de pensioendatum blijkt dat de deelnemer geen partner heeft, krijgt deze een hoger pensioen. In deze notitie is de methodiek 'alleenstaanden' beschouwd als uitkeringsovereenkomst.

In de PAS 2015 waren ongeveer 13,2 miljoen aanspraken (85 procent) gebaseerd op een uitkeringsovereenkomst en was 15 procent op basis van een premieovereenkomst. In 2016 was het aandeel premieovereenkomsten wat groter (19 procent). In 2017 is het percentage premieovereenkomsten gestegen tot 21%.

Figuur 3.4 Verdeling pensioenaanspraken naar pensioenmethodiek, 2015-2017

De volgende tabel geeft voor alle verslagjaren een overzicht van het aantal aanspraken en de totaalbedragen (bruto per jaar) opgebouwd en te bereiken ouderdomspensioen voor beide pensioenmethodieken.

Tabel 3.7 Aanspraken op levenslang ouderdomspensioen naar pensioenmethodiek, 2015-2017

	Aantal aanspraken x 1 000	Gesommeerd opgebouwd pensioen (bruto per jaar) x 1 mln	Gesommeerd te bereiken pensioen (bruto per jaar) x 1 mln
Uitkeringsovereenkomst (‘defined benefit’)			
2017	14 604	€ 51 059	€ 97 197
2016	14 392	€ 51 620	€ 98 482
2015	13 180	€ 47 771	€ 91 582
Premieovereenkomst (‘defined contribution’)			
2017	3 863	€ 2 899	€ 9 229
2016	3 468	€ 2 453	€ 7 761
2015	2 421	€ 2 584	€ 8 063
Totaal			
2017	18 467	€ 53 959	€ 106 426
2016	17 860	€ 54 073	€ 106 243
2015	15 600	€ 50 355	€ 99 645

3.2 Personen met pensioenaanspraken

Het databestand van de PAS 2015 omvat ongeveer 9,3 miljoen personen met aanspraken op levenslang ouderdomspensioen. In de PAS 2016 gaat het om circa 9,8 miljoen personen. In 2017 betreft het afgerond 10 miljoen personen. Hiermee zijn (bruto per jaar) de volgende bedragen gemoeid:

Tabel 3.8 Bedragen op basis van personen met aanspraken op ouderdomspensioen, 2015-2017

	Totaalbedrag (bruto per jaar)	Gemiddeld bedrag (bruto per jaar)	Mediaan bedrag (bruto per jaar)	Scheefheid van de verdeling
Opgebouwd OP				
2017 (n=10,0 miljoen)	€ 54,0 miljard	€ 5 400	€ 2 300	4,5
2016 (n=9,8 miljoen)	€ 54,1 miljard	€ 5 500	€ 2 400	5,0
2015 (n=9,3 miljoen)	€ 50,4 miljard	€ 5 400	€ 2 300	5,3
Te bereiken OP				
2017 (n=10,0 miljoen)	€ 106,4 miljard	€ 10 700	€ 6 500	2,3
2016 (n=9,8 miljoen)	€ 106,2 miljard	€ 10 800	€ 6 500	2,5
2015 (n=9,3 miljoen)	€ 99,6 miljard	€ 10 700	€ 6 400	2,6

Eind 2017 hadden personen met pensioenaanspraken bruto per jaar gemiddeld 5 400 euro ouderdomspensioen *opgebouwd*, met een mediaan bedrag van 2 300 euro. Het gemiddelde per persoon *te bereiken* ouderdomspensioen is ongeveer tweemaal zo hoog als het reeds opgebouwde pensioen: 10 700 euro, met een mediaan van 6 500 euro. Het gemiddelde te bereiken pensioen komt met (bruto) bijna elf duizend euro per jaar grofweg neer op een verdubbeling van de AOW-uitkering van een persoon.

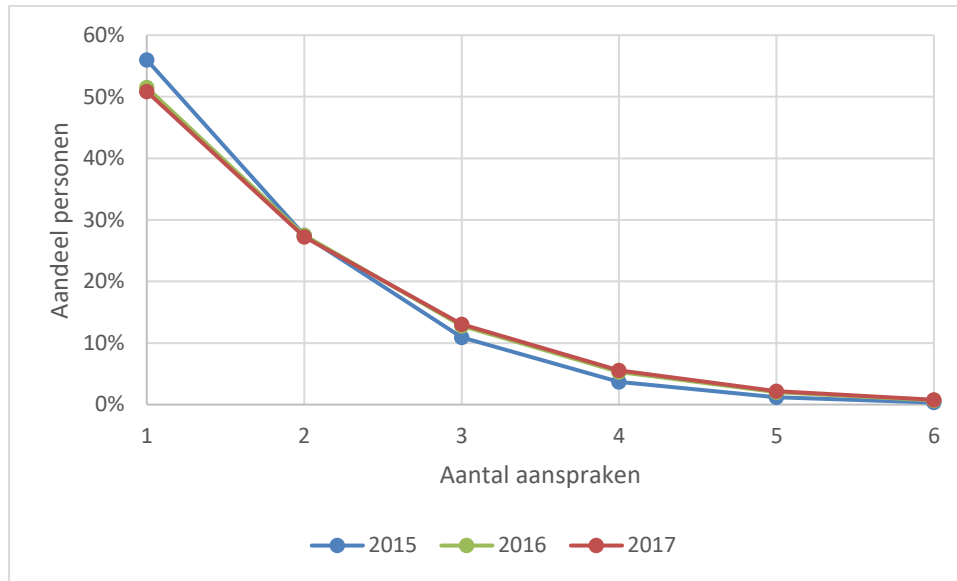
Opnieuw valt de scheefheid in de verdeling van de gemiddelden pensioenbedragen op (verderop in deze paragraaf wordt daarop dieper ingegaan); de waarden in de laatste kolom van tabel 3.8 duiden op een rechts-scheve verdeling bij zowel het opgebouwde als het te bereiken pensioen.⁹ Dit betekent dat de meeste pensioenaanspraken (ver) onder het gemiddelde liggen (zoals ook de mediane bedragen laten zien).

Aantal aanspraken per persoon

Het gemiddelde aantal (actieve plus niet-actieve) pensioenaanspraken per persoon was 1,7 in 2015 en 1,8 in 2016. In 2017 was dit gemiddelde 1,85. Het aandeel van personen met één pensioenaanspraak is in de PAS 2017 met 51% nog weer iets lager dan in de PAS 2016 en 2015: 52 en 56 procent. Ruim een kwart van de personen heeft twee aanspraken. De overigen hebben drie of meer aanspraken op ouderdomspensioen, met een maximum van 14. Daarbij komt het niet vaak voor dat een persoon meer dan vijf pensioenaanspraken heeft. Zie figuur 3.5.

⁹ Een waarde tussen -0,5 en +0,5 is indicatief voor een goede, normale verdeling. Waarden tussen -1 en +1 duiden op een redelijk goede normaalverdeling. Waarden kleiner dan -1 en groter dan +1 zijn indicatief voor niet normale verdelingen.

Figuur 3.5 Aantal aanspraken op levenslang ouderdomspensioen per persoon, 2015-2017

Parade van Pen

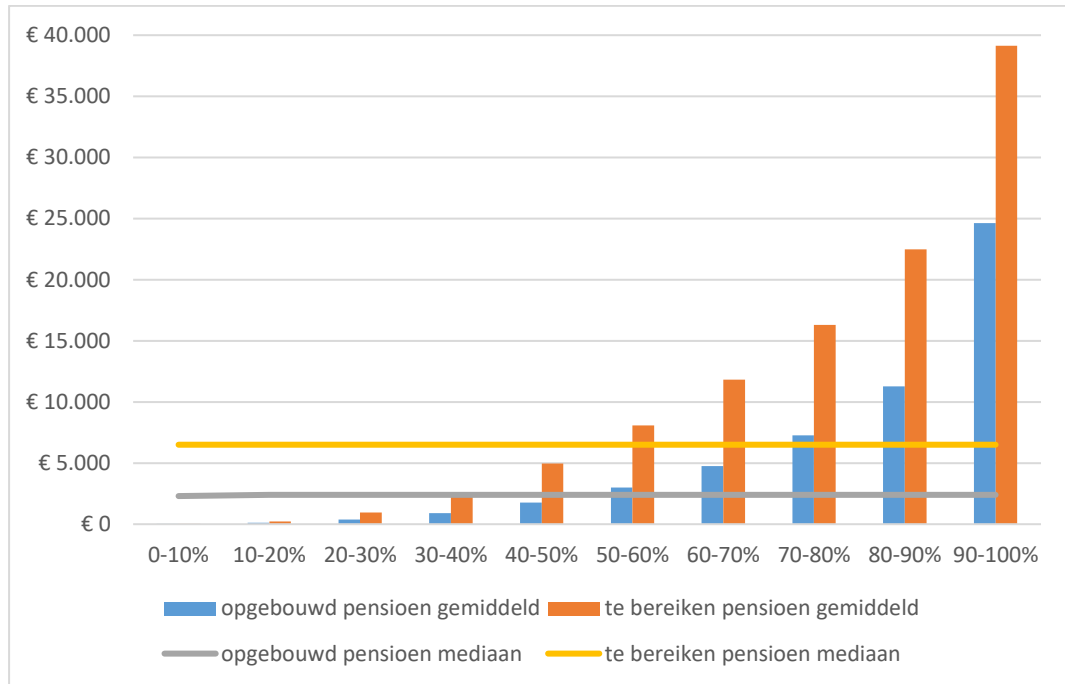
Wanneer de bedragen opgebouwd en te bereiken pensioen per persoon in beeld gebracht zouden worden op basis van de 'platte' cijfers in de dataset, levert dat een zeer scheve (en daardoor onduidelijke) verdeling op. Dat komt doordat er relatief veel lage bedragen voorkomen en doordat de range van de bedragen uiteenloopt van nul tot bijna een miljoen euro.

De Nederlandse econoom Jan Pen heeft in 1971 een manier bedacht om dit soort scheve verdelingen inzichtelijker in kaart te brengen middels een parade van dwergen en reuzen; de zogenaamde 'parade van Pen'.

Conform het idee achter de parade van Pen is de dataset van 2017, met 10,0 miljoen personen (met actieve en/of niet-actieve aanspraken), gesorteerd op respectievelijk het opgebouwde en het te bereiken pensioenbedrag, van laag naar hoog. Vervolgens is het bestand verdeeld in decielen, die elk ongeveer 1 miljoen personen bevatten. Per deel is berekend hoe hoog het gemiddelde bedrag te bereiken en opgebouwd pensioen is. Dat is weergegeven in onderstaande figuur. De figuur toont daarnaast de gemiddelde bedragen te bereiken en opgebouwd pensioen voor de totale populatie.

De meeste personen hebben een opgebouwde en te bereiken pensioenaanspraak die onder het gemiddelde ligt. De eerste drie decielen hebben nauwelijks opbouw, terwijl de opbouw pas in de drie laatste decielen (ver) boven het gemiddelde van de totale populatie uitstijgt. In het eerste tot en met het zesde deciel ligt ook het gemiddeld te bereiken pensioen onder het totaalgemiddelde.

Figuur 3.6 Parade van Pen: opgebouwd en te bereiken pensioen per persoon in decielen, 2017

De scheefheid in de verdeling van de bedragen wordt in onderstaand overzicht verder geïllustreerd door voor zowel het opgebouwde als het te bereiken pensioen in te zoomen op de twee uiterste decielen van figuur 3.6:

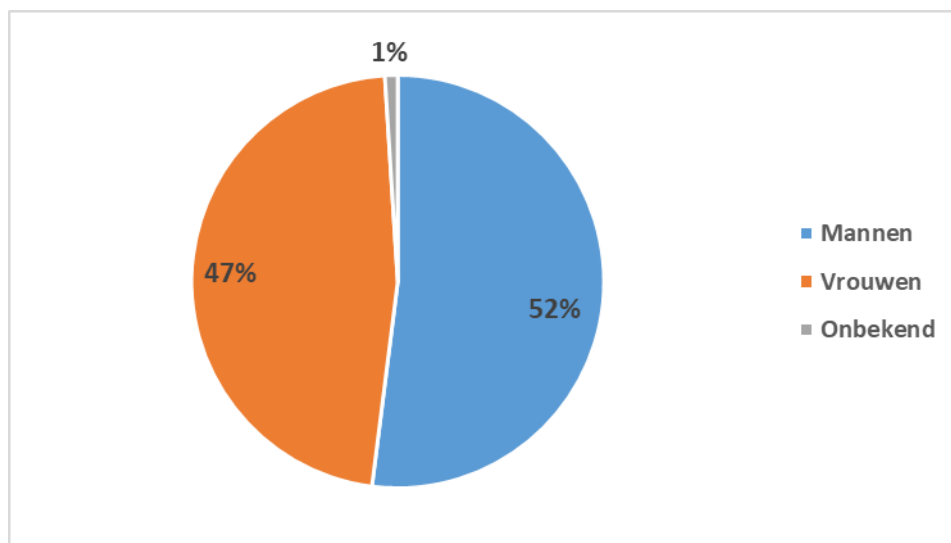
	Eerste deciel opgebouwd pensioen	Laatste deciel opgebouwd pensioen	Eerste deciel te bereiken pensioen	Laatste deciel te bereiken pensioen
Minimum	€ 0	€ 14 400	€ 0	€ 27 100
Maximum	€ 41	€ 836 600	€ 73	€ 949 400
Gemiddelde	€ 15	€ 24 600	€ 24	€ 39 200
Mediaan	€ 12	€ 20 900	€ 17	€ 35 300

Omdat pensioenaanspraken gerelateerd zijn aan het inkomen en de loopbaan van een persoon, hebben verschillende demografische groepen in verschillende mate pensioenaanspraken. Daarom worden in de hiernavolgende subparagrafen de personen met pensioenaanspraken uitgesplitst naar achtereenvolgens geslacht, leeftijdscohorten, burgerlijke staat, persoonlijk inkomen, migratieachtergrond en landsdeel. Bij elk van deze kenmerken komt de categorie 'onbekend' voor. Dit zijn meestal personen waarvan het BSN niet is teruggevonden in de BasisRegistratie Personen (BRP). Oorzaak daarvoor is vaak dat de betrokken pensioenuitvoerder een foutieve of geen BSN heeft doorgegeven. Ook komt het voor dat de gegevens van een persoon in de CBS-registraties niet helemaal volledig zijn.

3.2.1 Geslacht¹⁰

De dataset PAS 2017 omvat iets meer mannen dan vrouwen: 52 versus 47 procent. Net als in de jaren 2015 en 2016 is van ongeveer één procent van de personen het geslacht niet bekend.

Figuur 3.7 Geslacht van personen PAS 2017

De volgende tabel geeft voor 2015-2017 een overzicht van het aantal personen en de gemiddelde en mediane bedragen (bruto per jaar) opgebouwd en te bereiken ouderdomspensioen voor mannen en voor vrouwen.

¹⁰ Voor achtergrond en Statlinecijfers:
<https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/bevolkingspiramide>

Tabel 3.9 Personen met aanspraken op levenslang ouderdompensioen naar geslacht, 2015-2017

	Aantal personen x 1 000	Gemiddeld opgebouwd pensioen (bruto per jaar)	Mediaan opgebouwd pensioen (bruto per jaar)	Gemiddeld te bereiken pensioen (bruto per jaar)	Mediaan te bereiken pensioen (bruto per jaar)
Mannen					
2017	5 137	€ 6 700	€ 3 100	€ 12 700	€ 8 600
2016	5 065	€ 6 900	€ 3 200	€ 13 000	€ 8 700
2015	4 778	€ 6 800	€ 3 100	€ 12 900	€ 8 500
Vrouwen					
2017	4 693	€ 4 100	€ 1 900	€ 8 800	€ 5 200
2016	4 614	€ 4 100	€ 2 000	€ 8 700	€ 5 100
2015	4 425	€ 4 000	€ 1 900	€ 8 600	€ 5 000
Onbekend					
2017	135	€ 500	€ 100	€ 600	€ 100
2016	115	€ 700	€ 100	€ 900	€ 100
2015	106	€ 500	€ 100	€ 600	€ 100
Totaal					
2017	9 965	€ 5 400	€ 2 300	€ 10 700	€ 6 500
2016	9 794	€ 5 500	€ 2 400	€ 10 800	€ 6 500
2015	9 309	€ 5 400	€ 2 300	€ 10 700	€ 6 400

Mannen hebben vergeleken met vrouwen gemiddeld aanmerkelijk hogere bedragen aan opgebouwde en te bereiken pensioenaanspraken.

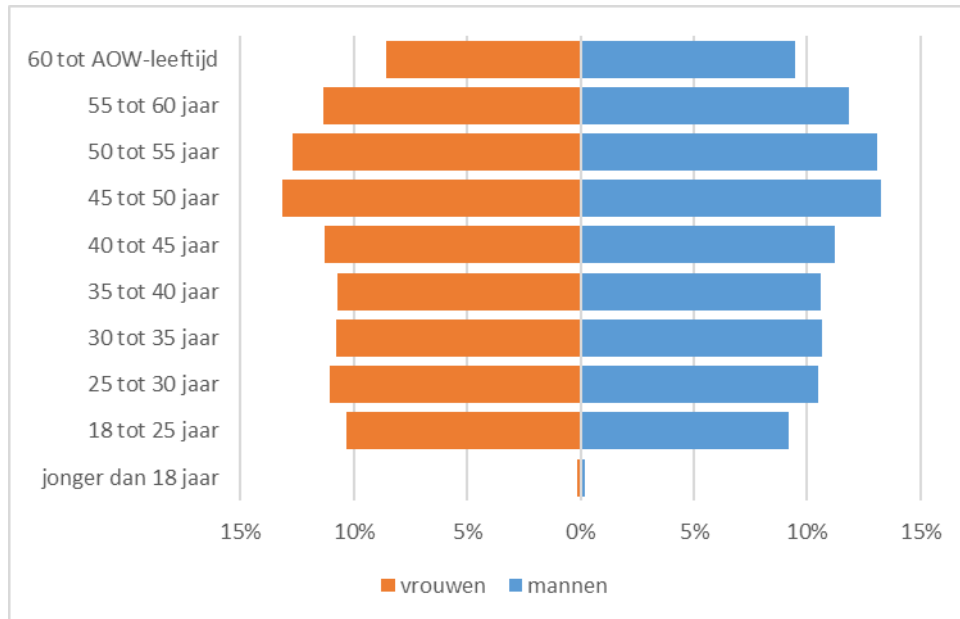
3.2.2 Leeftijd¹¹

In totaal had in 2017 ruim een kwart van de personen in de PAS een leeftijd tussen de 45 en 55 jaar. Elf procent van alle mannen en vrouwen samen zit in de oudste leeftijdsklasse (60 jaar tot AOW-leeftijd). Personen jonger dan 18 jaar komen vrijwel niet voor in de PAS.

De verdeling van personen met pensioenaanspraken over de leeftijdsklassen per geslacht verschilt in 2017 nauwelijks van de verdeling in 2016 en 2015.

¹¹ Voor achtergrond en Statlinecijfers:
<https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/bevolkingspiramide>

Figuur 3.8 Leeftijdsverdeling naar geslacht van personen PAS, 2017

Tabel 3.10 geeft een overzicht van het aantal personen en de gemiddelde en mediane bedragen opgebouwd en te bereiken ouderdomspensioen per leeftijdscohort. Zoals te verwachten is, stijgt het gemiddeld reeds opgebouwde bedrag met de leeftijd. Het gemiddelde te bereiken pensioen is relatief laag voor de jongste leeftijdsgroepen (wat zal samenhangen met een lager salaris), neemt vrij snel toe tot de leeftijdsklasse van 35 tot 40 jaar en stabiliseert daarna bijna.

Tabel 3.10 Personen met aanspraken op levenslang ouderdomspensioenen naar leeftijdsklasse, 2015-2017

	Aantal personen x 1 000	Gemiddeld opgebouwd pensioen (bruto per jaar)	Mediaan opgebouwd pensioen (bruto per jaar)	Gemiddeld te bereiken pensioen (bruto per jaar)	Mediaan te bereiken pensioen (bruto per jaar)
Jonger dan 18 jaar					
2017	3	€ 0	€ 0	€ 900	€ 100
2016	2	€ 0	€ 0	€ 1 000	€ 300
2015	5	€ 0	€ 0	€ 1 000	€ 300
18 tot 25 jaar					
2017	769	€ 200	€ 100	€ 3 600	€ 1 100
2016	741	€ 200	€ 100	€ 3 600	€ 1 300
2015	680	€ 200	€ 100	€ 3 800	€ 1 500
25 tot 30 jaar					
2017	1 054	€ 800	€ 400	€ 7 400	€ 4 900
2016	1 034	€ 800	€ 500	€ 7 400	€ 4 800
2015	982	€ 900	€ 500	€ 7 500	€ 5 000
30 tot 35 jaar					
2017	1 090	€ 1 900	€ 1 400	€ 9 700	€ 6 500
2016	1 063	€ 2 000	€ 1 400	€ 9 900	€ 6 400
2015	1 008	€ 2 100	€ 1 500	€ 9 900	€ 6 600
35 tot 40 jaar					
2017	1 068	€ 3 400	€ 2 600	€ 11 300	€ 7 400
2016	1 052	€ 3 500	€ 2 600	€ 11 500	€ 7 400
2015	1 005	€ 3 500	€ 2 600	€ 11 300	€ 7 300
40 tot 45 jaar					
2017	1 074	€ 4 900	€ 3 700	€ 12 000	€ 7 700
2016	1 099	€ 5 000	€ 3 700	€ 12 000	€ 7 600
2015	1 103	€ 4 900	€ 3 500	€ 11 700	€ 7 400
45 tot 50 jaar					
2017	1 282	€ 6 400	€ 4 500	€ 12 100	€ 8 000
2016	1 287	€ 6 400	€ 4 500	€ 12 100	€ 7 900
2015	1 251	€ 6 200	€ 4 300	€ 11 900	€ 7 700
50 tot 55 jaar					
2017	1 272	€ 8 100	€ 5 500	€ 12 600	€ 8 500
2016	1 263	€ 8 300	€ 5 500	€ 12 800	€ 8 500
2015	1 225	€ 8 200	€ 5 400	€ 12 600	€ 8 300
55 tot 60 jaar					
2017	1 166	€ 10 300	€ 6 900	€ 13 400	€ 9 000
2016	1 138	€ 10 500	€ 6 900	€ 13 700	€ 9 100
2015	1 086	€ 10 500	€ 6 700	€ 13 600	€ 8 800

	Aantal personen x 1 000	Gemiddeld opgebouwd pensioen (bruto per jaar)	Mediaan opgebouwd pensioen (bruto per jaar)	Gemiddeld te bereiken pensioen (bruto per jaar)	Mediaan te bereiken pensioen (bruto per jaar)
60 tot AOW-leeftijd					
2017	1 054	€ 10 900	€ 6 600	€ 12 300	€ 7 400
2016	1 002	€ 11 200	€ 6 800	€ 12 600	€ 7 600
2015	861	€ 10 500	€ 5 900	€ 11 900	€ 6 500
Onbekend					
2017	133	€ 500	€ 100	€ 600	€ 100
2016	112	€ 700	€ 100	€ 900	€ 100
2015	103	€ 500	€ 100	€ 600	€ 100
Totaal					
2017	9 965	€ 5 400	€ 2 300	€ 10 700	€ 6 500
2016	9 794	€ 5 500	€ 2 400	€ 10 800	€ 6 500
2015	9 309	€ 5 400	€ 2 300	€ 10 700	€ 6 400

3.2.3 Persoonlijke situatie¹²

Om te bepalen of iemands financiële situatie na pensionering verandert, is het noodzakelijk om kennis te hebben over de persoonlijke situatie, ofwel het huishouden waartoe die persoon behoort. Denk bijvoorbeeld aan iemand die nooit een betaalde baan heeft gehad en daardoor geen pensioen heeft opgebouwd. Deze persoon krijgt alleen een AOW-uitkering, maar deze gegevens maken op zichzelf niet duidelijk of deze persoon extra financiële middelen nodig heeft of er juist enorm op vooruit gaat. Informatie die hierbij van belang is, is het type huishouden waartoe deze persoon behoort. Vergelijk een alleenstaande ouder met iemand die een partner heeft en geen kinderen. Natuurlijk hebben personen op individueel niveau te maken met de invloed van pensionering op hun inkomen, maar of ze meer of minder te besteden hebben, heeft te maken met het nieuwe huishoudinkomen. Daarom is het belangrijk om niet alleen de individuele pensioenaanspraken in beschouwing te nemen, maar die van het totale huishouden. Om pensioenaanspraken op huishoudensniveau te kunnen bekijken, moet eerst nagegaan worden welke personen samen een huishouden vormen. Daarnaast zou de definitie van partnerschap moeten worden uitgewerkt en zou men in geval van echtscheiding of verweiding graag iets willen weten over verevening of nabestaandenpensioen. Behalve dat deze analyse vrij bewerkelijk is, is informatie over verevening en nabestaandenpensioen vooralsnog niet opgenomen in de PAS. In deze notitie wordt daarom geen beschrijving van de data gegeven op huishoudniveau.

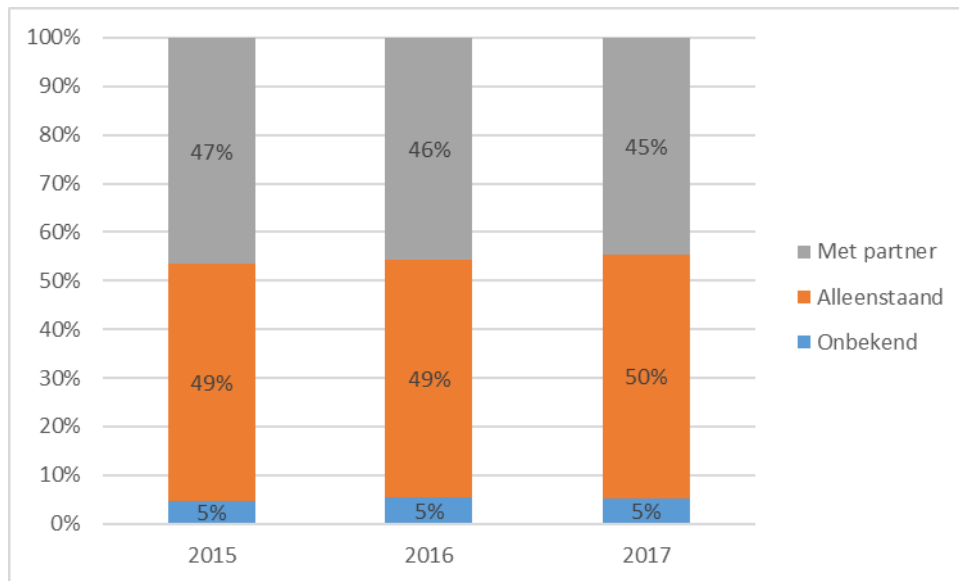
Om toch een indruk te kunnen geven van de persoonlijke situatie, wordt hier volstaan met het beschrijven van individuele pensioenaanspraken uitgesplitst naar paren (getrouwd, partnerschap) en alleenstaanden (alleenstaand/ongetrouwd, gescheiden, verweuwd).

¹² Voor Statlinecijfers:

<https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/7461bev/table?ts=1580214098899>

Van alle personen die eind 2015 pensioenaanspraken hadden, had ongeveer 47 procent een partner. Eind 2016 was dat 46 procent, eind 2017 45 procent.

Figuur 3.9 Persoonlijke situatie van personen PAS 2015-2017

Tabel 3.11 geeft een overzicht van het aantal personen en de gemiddelde en mediane bedragen opgebouwd en te bereiken ouderdomspensioen (bruto per jaar) uitgesplitst naar persoonlijke situatie.

Tabel 3.11 Personen met aanspraken op levenslang ouderdomspensioen naar burgerlijke staat, 2015-2017

	Aantal personen x 1 000	Gemiddeld opgebouwd pensioen (bruto per jaar)	Mediaan opgebouwd pensioen (bruto per jaar)	Gemiddeld te bereiken pensioen (bruto per jaar)	Mediaan te bereiken pensioen (bruto per jaar)
Met partner					
2017	4 444	€ 7 700	€ 4 600	€ 13 400	€ 9 600
2016	4 463	€ 7 800	€ 4 600	€ 13 600	€ 9 500
2015	4 340	€ 7 500	€ 4 300	€ 13 200	€ 9 100
Alleenstaand					
2017	4 997	€ 3 900	€ 1 300	€ 9 200	€ 5 400
2016	4 802	€ 3 900	€ 1 400	€ 9 300	€ 5 400
2015	4 534	€ 3 800	€ 1 400	€ 9 200	€ 5 300
Onbekend					
2017	524	€ 600	€ 0	€ 1 100	€ 100
2016	529	€ 800	€ 100	€ 1 700	€ 100
2015	435	€ 800	€ 100	€ 1 700	€ 100
Totaal					
2017	9 965	€ 5 400	€ 2 300	€ 10 700	€ 6 500
2016	9 794	€ 5 500	€ 2 400	€ 10 800	€ 6 500
2015	9 309	€ 5 400	€ 2 300	€ 10 700	€ 6 400

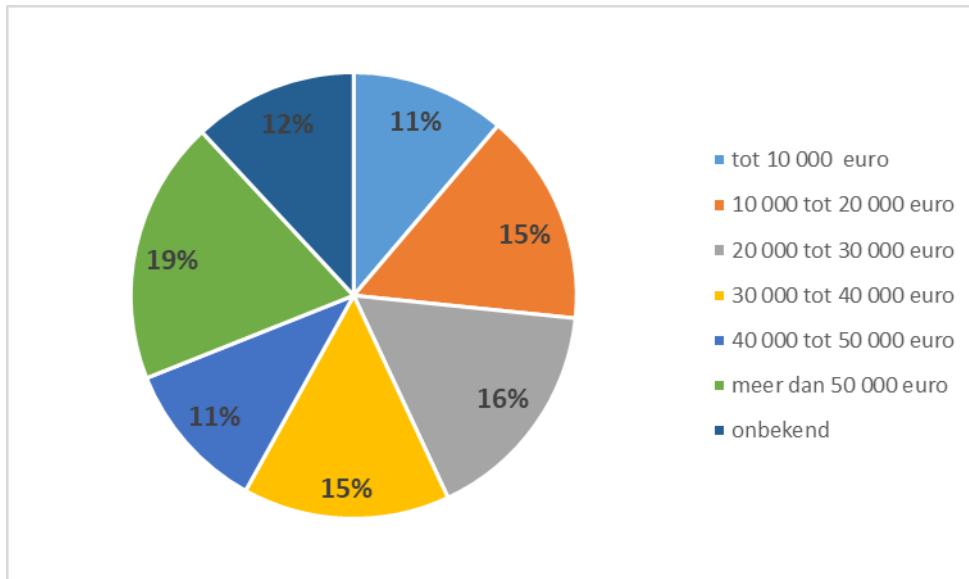
3.2.4 Persoonlijk inkomen¹³

Uiteraard is de hoogte van de pensioenaanspraak afhankelijk van de hoogte van het persoonlijke inkomen. Om een indruk te geven van de inkomens van personen in de dataset PAS 2017, zijn de bij het CBS geregistreerde persoonlijke inkomens over 2017 in klassen van 10 duizend euro verdeeld. Zoals te zien is in de hiernavolgende figuur, levert dat groepen op die in omvang niet veel van elkaar afwijken. Voor 2016 en 2015 ziet het plaatje er vrijwel hetzelfde uit.

¹³ Voor achtergrond en Statlinecijfers:

<https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2019/12/doorsnee-inkomen-werkenden-al-10-jaar-vrijwel-constant>

Figuur 3.10 Inkomen van personen PAS 2017

Om een globale indruk te geven van de toereikendheid van de pensioenopbouw, wordt in tabel 3.12 een overzicht gegeven van het aantal personen en hun gemiddelde en mediane bedragen opgebouwd en te bereiken ouderdomspensioen (bruto per jaar) uitgesplitst naar de inkomensklassen. Voor een goede interpretatie moet eigenlijk de AOW-aanspraak bij de pensioenaanspraak geteld worden, ofwel moet het inkomen gecorrigeerd worden voor de AOW-franchise. In dit rapport wordt hiermee echter geen rekening gehouden.

In de tabel is duidelijk te zien dat, in alle jaren, de bedragen opgebouwd en te bereiken ouderdomspensioen stijgen naarmate het persoonlijk inkomen hoger is.

Tabel 3.12 Personen met aanspraken op levenslang ouderdomspensioen naar inkomensklassen, 2015-2017

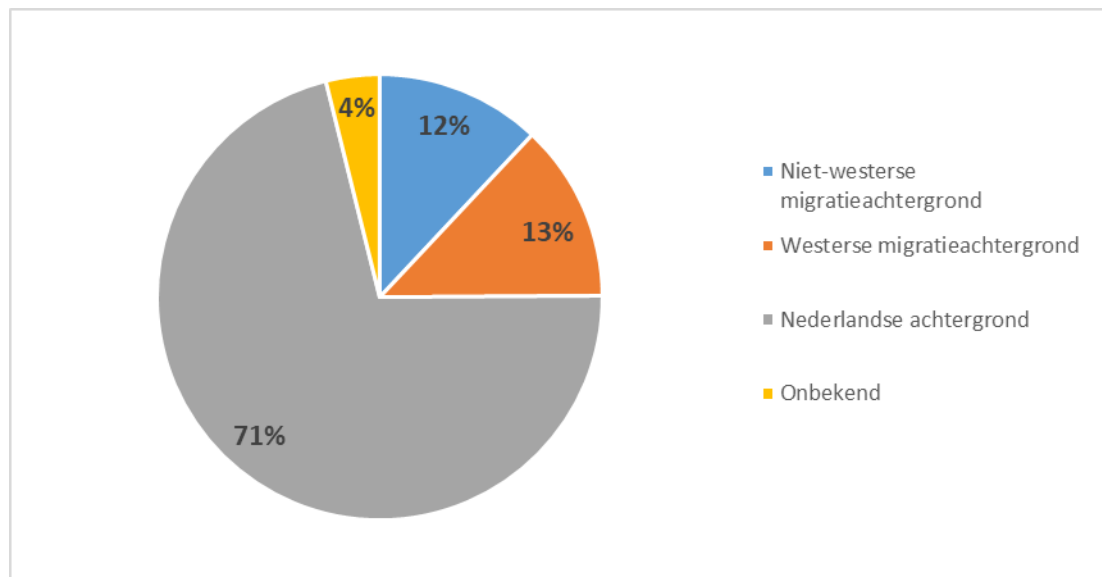
Persoonlijk inkomen	Aantal personen x 1 000	Gemiddeld opgebouwd pensioen (bruto per jaar)	Mediaan opgebouwd pensioen (bruto per jaar)	Gemiddeld te bereiken pensioen (bruto per jaar)	Mediaan te bereiken pensioen (bruto per jaar)
Tot € 10 000					
2017	1 118	€ 1 300	€ 300	€ 1 900	€ 700
2016	1 173	€ 1 400	€ 300	€ 1 900	€ 800
2015	1 170	€ 1 300	€ 300	€ 1 900	€ 700

	Aantal personen x 1 000	Gemiddeld opgebouwd pensioen (bruto per jaar)	Mediaan opgebouwd pensioen (bruto per jaar)	Gemiddeld te bereiken pensioen (bruto per jaar)	Mediaan te bereiken pensioen (bruto per jaar)
Persoonlijk inkomen					
€ 10 000 tot € 20 000					
2017	1 533	€ 1 800	€ 700	€ 3 500	€ 2 400
2016	1 562	€ 1 800	€ 800	€ 3 500	€ 2 500
2015	1 522	€ 1 800	€ 800	€ 3 500	€ 2 500
€ 20 000 tot € 30 000					
2017	1 639	€ 3 400	€ 2 200	€ 7 300	€ 7 200
2016	1 630	€ 3 400	€ 2 300	€ 7 500	€ 7 200
2015	1 603	€ 3 400	€ 2 300	€ 7 500	€ 7 200
€ 30 000 tot € 40 000					
2017	1 496	€ 5 400	€ 4 000	€ 12 000	€ 12 600
2016	1 483	€ 5 500	€ 4 300	€ 12 300	€ 12 700
2015	1 453	€ 5 500	€ 4 300	€ 12 300	€ 12 800
€ 40 000 tot € 50 000					
2017	1 086	€ 7 700	€ 6 400	€ 16 400	€ 17 600
2016	1 049	€ 7 800	€ 6 500	€ 16 700	€ 17 800
2015	1 000	€ 7 800	€ 6 500	€ 16 600	€ 17 900
Meer dan € 50 000					
2017	1 902	€ 13 700	€ 10 500	€ 25 300	€ 25 300
2016	1 803	€ 14 300	€ 11 000	€ 26 300	€ 26 200
2015	1 622	€ 14 300	€ 10 700	€ 26 400	€ 26 200
Onbekend					
2017	1 190	€ 1 500	€ 100	€ 2 500	€ 200
2016	1 094	€ 1 700	€ 200	€ 2 900	€ 300
2015	939	€ 1 800	€ 200	€ 3 000	€ 300
Totaal					
2017	9 965	€ 5 400	€ 2 300	€ 10 700	€ 6 500
2016	9 794	€ 5 500	€ 2 400	€ 10 800	€ 6 500
2015	9 309	€ 5 400	€ 2 300	€ 10 700	€ 6 400

3.2.5 Migratieachtergrond¹⁴

Ruim zeventig procent van alle personen die eind 2017 pensioenaanspraken hadden, heeft een Nederlandse achtergrond. Zowel personen met een Westerse migratieachtergrond als personen met een niet-westerse achtergrond vormen ieder ruim een tiende deel van de totale populatie. Van vier procent is de achtergrond onbekend. Deze verdeling verschilt nauwelijks van die in de PAS 2015 en 2016.

Figuur 3.11 Herkomst van personen PAS 2017

Tabel 3.13 geeft een overzicht van het aantal personen en de gemiddelde en mediane bedragen opgebouwd en te bereiken ouderdomspensioen uitgesplit naar migratieachtergrond.

¹⁴ Voor Statlinecijfers:

<https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/83518NED/table?ts=1580216177282>

Tabel 3.13 Personen met aanspraken op levenslang ouderdomspensioen naar migratie-achtergrond, 2015-2017

	Aantal personen x 1 000	Gemiddeld opgebouwd pensioen (bruto per jaar)	Mediaan opgebouwd pensioen (bruto per jaar)	Gemiddeld te bereiken pensioen (bruto per jaar)	Mediaan te bereiken pensioen (bruto per jaar)
Nederlandse achtergrond					
2017	7 095	€ 6 500	€ 3 500	€ 12 500	€ 8 900
2016	7 075	€ 6 500	€ 3 500	€ 12 500	€ 8 800
2015	6 842	€ 6 300	€ 3 300	€ 12 200	€ 8 400
Westerse migratieachtergrond					
2017	1 289	€ 3 500	€ 700	€ 7 500	€ 2 100
2016	1 056	€ 4 300	€ 1 300	€ 8 900	€ 3 700
2015	974	€ 4 300	€ 1 300	€ 8 900	€ 3 800
Niet-westerse migratieachtergrond					
2017	1 199	€ 2 500	€ 700	€ 6 400	€ 2 300
2016	1 140	€ 2 500	€ 800	€ 6 400	€ 2 300
2015	1 061	€ 2 500	€ 800	€ 6 200	€ 2 200
Onbekend					
2017	382	€ 800	€ 100	€ 1 300	€ 100
2016	522	€ 700	€ 100	€ 1 600	€ 100
2015	433	€ 800	€ 100	€ 1 700	€ 100
Totaal					
2017	9 965	€ 5 400	€ 2 300	€ 10 700	€ 6 500
2016	9 794	€ 5 500	€ 2 400	€ 10 800	€ 6 500
2015	9 309	€ 5 400	€ 2 300	€ 10 700	€ 6 400

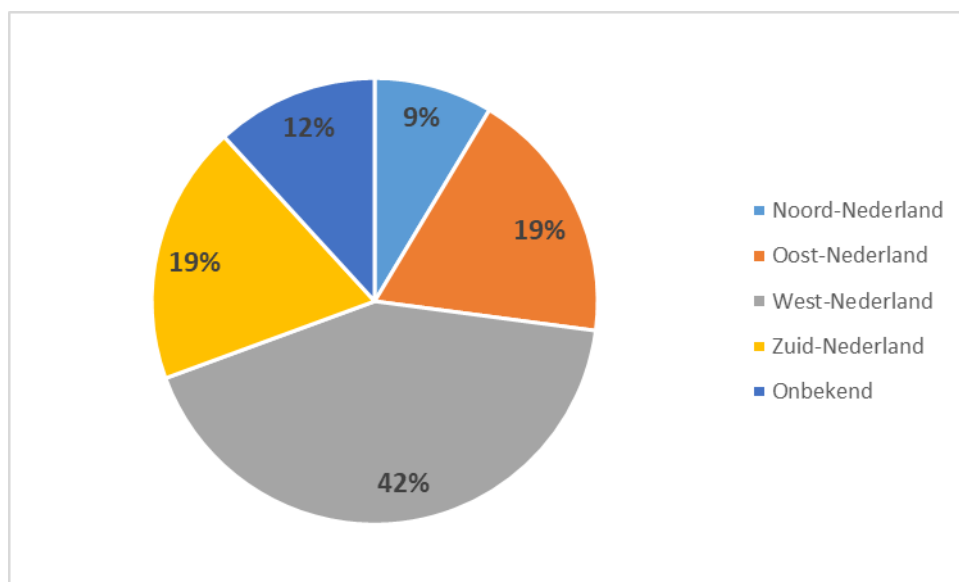
Volgens verwachting zijn de bedragen gemiddeld het hoogst voor personen met een Nederlandse achtergrond en het laagst voor personen met een niet-westerse migratieachtergrond. Migranten zijn immers later begonnen met hun pensioenopbouw en hebben vermoedelijk andere loopbaanpatronen dan personen met een Nederlandse achtergrond.

3.2.6 Landsdeel¹⁵

Ook regionale uitsplitsingen van de PAS-data zijn mogelijk. In onderstaande figuur is de verdeling weergegeven over de landsdelen waarin personen met pensioenaanspraken eind 2017 woonachtig waren. Dit verschilt nauwelijks van de verdeling eind 2016.

Het is voor de PAS-data ook mogelijk om meer gedetailleerde regionale uitsplitsingen te maken: naar provincie, COROP, arbeidsmarktregio of gemeente.

Figuur 3.12 Landsdeel waarin personen woonachtig zijn PAS 2017

De volgende tabel geeft een overzicht van het aantal personen en de gemiddelde en mediane bedragen opgebouwd en te bereiken ouderdomspensioen uitgesplit naar landsdeel. De verschillen tussen de landsdelen zijn klein.

¹⁵ Voor Statlinecijfers:

<https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/03759NED/table?ts=1580216404270>

Tabel 3.14 Personen met aanspraken op levenslang ouderdomspensioen naar landsdeel, 2015-2017

	Aantal personen x 1 000	Gemiddeld opgebouwd pensioen (bruto per jaar)	Mediaan opgebouwd pensioen (bruto per jaar)	Gemiddeld te bereiken pensioen (bruto per jaar)	Mediaan te bereiken pensioen (bruto per jaar)
Noord-Nederland					
2017	852	€ 5 600	€ 2 900	€ 10 800	€ 7 600
2016	848	€ 5 700	€ 2 900	€ 11 000	€ 7 500
2015	819	€ 5 600	€ 2 800	€ 10 700	€ 7 300
Oost-Nederland					
2017	1 845	€ 5 900	€ 3 100	€ 11 500	€ 8 200
2016	1 826	€ 5 900	€ 3 100	€ 11 400	€ 8 000
2015	1 759	€ 5 700	€ 2 900	€ 11 100	€ 7 800
West-Nederland					
2017	4 213	€ 6 000	€ 2 800	€ 12 300	€ 8 200
2016	4 167	€ 6 100	€ 2 900	€ 12 400	€ 8 100
2015	4 001	€ 6 000	€ 2 700	€ 12 100	€ 7 800
Zuid-Nederland					
2017	1 873	€ 5 900	€ 3 000	€ 11 600	€ 8 000
2016	1 856	€ 5 900	€ 3 000	€ 11 600	€ 7 900
2015	1 788	€ 5 800	€ 2 800	€ 11 300	€ 7 600
Onbekend					
2017	1 181	€ 1 500	€ 100	€ 2 300	€ 200
2016	1 096	€ 1 700	€ 200	€ 2 700	€ 300
2015	943	€ 1 800	€ 200	€ 2 800	€ 300
Totaal					
2017	9 965	€ 5 400	€ 2 300	€ 10 700	€ 6 500
2016	9 794	€ 5 500	€ 2 400	€ 10 800	€ 6 500
2015	9 309	€ 5 400	€ 2 300	€ 10 700	€ 6 400

3.3 Samenvattend: pensioenoverzicht Nederland

De in dit hoofdstuk beschreven data van de PAS 2015-2017 kunnen worden samengevat in één overzicht, wat in feite het pensioenoverzicht, stand aan het einde van de respectievelijke jaren, voor heel Nederland weergeeft. Hierbij gaat het om totale aantallen en gemiddelde (en mediane) bruto jaarbedragen van actieve en niet-actieve aanspraken op levenslang ouderdomspensioenen tezamen c.q. personen die nog niet met pensioen zijn en die pensioenaanspraken hebben.

Tabel 3.15 Pensioenoverzicht Nederland, 2015-2017

	Aantal x 1 000	Gemiddeld opgebouwd ouderdoms- pensioen (bruto per jaar)	Mediaan opgebouwd ouderdoms- pensioen (bruto per jaar)	Gemiddeld te bereiken ouderdoms- pensioen (bruto per jaar)	Mediaan te bereiken ouderdoms- pensioen (bruto per jaar)
Aanspraken					
2017	18 467	€ 2 900	€ 500	€ 5 800	€ 1 000
2016	17 860	€ 3 000	€ 600	€ 5 900	€ 1 100
2015	15 600	€ 3 200	€ 600	€ 6 400	€ 1 300
Personen					
2017	9 965	€ 5 400	€ 2 300	€ 10 700	€ 6 500
2016	9 794	€ 5 500	€ 2 400	€ 10 800	€ 6 500
2015	9 309	€ 5 400	€ 2 300	€ 10 700	€ 6 400

Dit overzicht toont, zoals al eerder opgemerkt, dat het gemiddeld te bereiken ouderdomspensioen ongeveer tweemaal zo hoog is als het gemiddeld reeds opgebouwde pensioen. Dit geldt zowel op het niveau van de pensioenaanspraken als op het niveau van personen. Op persoonsniveau komt het gemiddeld te bereiken pensioen met bruto bijna elf duizend euro per jaar grofweg neer op een verdubbeling van de AOW-uitkering. De opmerking die bij deze tabel gemaakt moet worden is dat er een flinke scheefheid bestaat in de verdeling van de bedragen. Bij het grootste deel van de pensioenaanspraken liggen de bedragen (ver) onder de gemiddelden - zoals ook de mediane bedragen laten zien.